

У розмаїтті характеристик гуманістично орієнтованої освіти ключовим виступає положення про створення умов для саморозвитку особистості, що володіє якостями важливими для неї і суспільства і здатної до вільного гуманістично орієнтованого вибору.

За визначенням, даним в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), «гуманізація освіти, полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи» [1].

Реалізація принципів гуманізації освіти передбачає урахування, в першу чергу, наступних вимог:

- створення суспільством умов для повноцінного гармонійного життя та розвитку кожного громадянина держави;
- визнання права всіх учасників педагогічного процесу на свій шлях самовдосконалення і творчості в процесі навчально-виховної діяльності;
- формування відносин співробітництва та взаємоповаги між усіма учасниками педагогічного процесу;
- виховання в учасників педагогічного процесу морально-емоційної культури взаємовідносин;
- формування в учнів емоційно-ціннісного досвіду розуміння людини;
- створення матеріально-технічних умов для нормального функціонування педагогічного процесу, що виховує гуманну особистість: щирю, людяну, доброзичливу, милосердну, із розвинутим почуттям власної гідності і поваги гідності іншої людини.

Орієнтуючись на гуманізацію навчання і виховання, на формування особистості учня, визнання її цінності та важливості для сучасного суспільства, перш за все, необхідно пам'ятати, що вона формується особистістю самого педагога. Тому в умовах педагогічних вищих навчальних закладів необхідно створити всі умови для зростання професійної майстерності педагога і, зокрема, його інноваційної особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *ДЕРЖАВНА НАЦІОНАЛЬНА ПРОГРАМА «ОСВІТА» («УКРАЇНА XXI СТОЛІТТЯ»), ЗАТВЕРДЖЕНА ПОСТАНОВОЮ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ВІД 3 ЛИСТОПАДА 1993 Р. N 896 (896-93-П).*
2. *«Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір», затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004 р.*
3. *Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 р. N 347/2002.*
4. *Вьготский Л.С. Психология развития человека. — М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. — 1136 с., - С.512.*
5. *Кон И. С. В поисках себя. Личность и её самосознание — М.: Политиздат, 1984. — 336 с. — С.7.*
6. *Психологічні дослідження творчого потенціалу особистості: монографія / авт. кол., наук., керівник В.О.Моляко. - К.: Педагогічна думка, 2008. - 208 с.*
7. *Психология личности: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. — К.: Рута, 2001. — 320 с.*
8. *Сластенин В. А., Подьмова Л. С. Педагогика: инновационная деятельность. — М., 1997.*
9. *Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: Научное издание. - М.: Изд-во УНЦ ДО, 2005. - 222 с.*

УДК 159.9 (076.5)

Строяновська О.В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

В статтю изучается влияние психологических особенностей межличностных отношений на развитие профессионального творчества будущих учителей, делается вывод о низком уровне развития их креативности и коммуникативных навыков, а значит, необходимости разработки специальной психокоррекционной программы для его повышения.

Міжособистісні стосунки відіграють важливу роль у житті людини. Задоволення від них позначається на психологічному комфорті учасників комунікативного процесу, а постійне незадоволення соціальними контактами, породжує поганий настрій, депресії, зниження активності, погіршення здоров'я, утруднює досягнення поставлених цілей. Міжособистісні стосунки є невід'ємним аспектом існування людини, важливою передумовою формування її як соціальної істоти, взаємодії з різноманітними спільнотами, а також необхідною умовою існування суспільства. У процесі спілкування відбувається інтелектуальна та емоційно-чуттєва взаємодія індивідів, досягається єдність і злагодженість їх дій, що зумовлює формування спільних настроїв і поглядів, взаєморозуміння, згуртованості й солідарності. Вони необхідні в колективній діяльності, оскільки становлять культурно-комунікативну основу соціального життя суспільства. В зв'язку з важливістю впливу міжособистісних стосунків на особистість в цілому актуальності набуває вивчення їх психологічних особливостей у майбутніх вчителів, в період становлення та інтенсивного розвитку як фахівців. Слід зазначити, що проблема міжособистісного спілкування вивчалася великою кількістю психологів у різних напрямках: М.Каган, М.Н. Корнев, А.Б. Коваленко, Л.Е.Орбан-Лембрик досліджували сутність спілкування, А.А. Бодальов, Л.П. Буева, В.І. Кабрін – взаємозв'язок та взаємовплив особистості та спілкування, В.Н.Куніцина, Н.В.Казарінова, В.М. Погольша, Н.Н. Обозов – безпосередньо міжособистісне спілкування, Л.П. Буева, Л.Е. Орбан, Д.М. Гриджук – взаємовплив діяльності та спілкування, В.А. Лабунська – психологію утрудненого спілкування. В українській психології вагомий внесок у дослідження проблеми спілкування зробили Г.О. Балл, О.Ф. Бондаренко, Ж.П. Вірна, О.К. Дусаविцький, М.М. Заброцький, В.В. Клименко, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв, С.Д. Максименко, Ю.І. Машбиць, С.О. Мусатов, М.В. Савчин, В.А. Семиченко, І.О. Синиця, Н.В. Чепелєва тощо. Незважаючи на достатню теоретичну та практичну розробку проблеми міжособистісного спілкування в психології, відсутність підходів до розв'язання проблеми психологічних особливостей міжособистісних відносин як чинника розвитку професійної творчості майбутніх

вчителів обумовили мету нашого дослідження: вивчення впливу психологічних особливостей міжособистісних стосунків на рівень розвитку професійної творчості майбутніх вчителів. На основі аналізу досліджень О.В. Волошенко [1], Л.В. Кекух [2], Л.О. Мільто [3], ми можемо зробити висновок, що психологічні особливості професійної творчості майбутніх вчителів обумовлюються особливостями їхньої творчої особистості, які складаються з особистісних якостей творчої індивідуальності та ознак її педагогічного змісту, до яких, у першу чергу належить комунікативність.

Нами був проведений констатувальний експеримент для дослідження рівня розвитку креативності та комунікативних навичок майбутніх вчителів за такими методиками, як методика на визначення рівня креативності Дж. Гілфорда та методика виявлення комунікативних та організаторських здібностей (скорочений тест КОЗ). У експерименті приймало участь 60 осіб 5 курсу Переяслав-Хмельницького Державного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Методика дослідження рівня креативності Дж. Гілфорда спрямована на вивчення креативності як якості творчої особистості майбутніх вчителів та складається з трьох схематичних малюнків. За даною методикою нами були визначені такі рівні креативності: 0 – 13 балів - низький рівень (неспроможність продукувати нові творчі ідеї, предмети, образи, які раніше не існували), 14 – 21 балів- середній рівень (достатньо хороша здатність придумувати нові ідеї, образи, використовуючи творчий підхід), 21 і більше балів – високий рівень (висока здатність придумувати нові ідеї, образи, які раніше не існували, виходячи за межі відомої інформації, використовуючи творчий підхід).

В результаті проведення вище зазначеної методики були отримані дані, які представлені у табл.1.1.

Таблиця 1.1

Рівень розвитку креативності майбутніх вчителів (у %)

N= 60

Рівень креативності	Абсолютна Кількість	%
Високий	13	22
Середній	29	48
Низький	18	30

Як видно з таблиці 1.1, у майбутніх вчителів переважає середній рівень креативності (48 %), низький рівень мають небагато досліджуваних (30%), а високий - меншість досліджуваних. Такий стан речей, на нашу думку, пов'язаний з тим, що більшість майбутніх вчителів психологічно не готові до виникнення нестандартних ситуацій, у них не розвинена гнучкість мислення та творчий підхід до ефективного розв'язку проблем, що істотно знижує можливість розвитку їх педагогічної творчості та професійної успішності.

Методика дослідження комунікативних та організаторських здібностей (КОЗ) була нами використана для визначення рівня комунікативних здібностей майбутніх вчителів. Вона складається з 20 запитань, на які необхідно дати позитивну чи негативну відповідь. Ми обрали цю методику тому, що, на нашу думку, якщо майбутній вчитель має високий рівень комунікативних здібностей, то це значно підвищує його творчий потенціал.

В результаті інтерпретації даної методики нами були отримані такі рівні комунікативних здібностей - 0 - 7 балів – низький, 8 - 14 – середній, 15 – 20 – високий, кожний з яких характеризується своїми особливостями: низький рівень (людина, якій важко адаптуватися до нового колективу, вступати в контакти з незнайомими людьми, спілкуватися з ними протягом необхідного часу; віддає перевагу самоті і не проявляє особливої потреби в спілкуванні); середній рівень (людина, що вміє без утруднень встановлювати ділові, емоційні контакти з людьми, із задоволенням та інтересом бере участь в суспільних справах); високий рівень (людина, яка легко і з задоволенням встановлює контакти з будь-якими, незнайомими, складними людьми, уміє знайти підхід до кожної людини, з цікавістю бере участь в суспільних справах і здатна ефективно виступати в аудиторії зі слухачами, успішно переконуючи інших).

В результаті проведеної методики були отримані дані, які представлені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Рівень комунікативних здібностей у майбутніх вчителів (у %)

N= 60

Рівень комунікативності	Абсолютна кількість	%
Високий	11	19
Середній	30	50
Низький	19	31

Як видно з таблиці 1.2, у досліджуваної групи, майбутніх вчителів переважає середній рівень комунікативних здібностей (50 %), а також низький (31%), що пов'язано, на нашу думку, з тим, що у більшості досліджуваних нерозвинене вміння слухати та розуміти співрозмовника, відсутня потреба у спілкуванні, що істотно знижує можливість розвитку педагогічної творчості.

Для дослідження впливу психологічних особливостей міжособистісних відносин на рівень розвитку креативності майбутніх вчителів нами були порівняні результати за вище вказаними методиками, що представлено у табл.1.3.

Таблиця 1.3

Особливості розвитку професійної творчості та міжособистісних відносин майбутніх вчителів (у %)

N= 60

Рівень комунікативності	Абсолютна кількість	%	Рівень креативності	Абсолютна кількість	%
Високий	11	19	Високий	13	22
Середній	30	50	Середній	29	48
Низький	19	31	Низький	18	30

Як видно з таблиці 1.3, між однаковими рівнями розвитку креативності та комунікативних здібностей спостерігається тісний взаємозв'язок, що доведений за допомогою формули коефіцієнта рангової кореляції Спірмена ($R = 0,89$). Отже, такий стан речей говорить про те, що рівень розвитку комунікативних здібностей майбутніх вчителів впливає на розвиток їх професійної творчості (зі зростанням значення однієї змінної пропорційно збільшується значення іншої).

Окрім цього, слід зазначити, що результати констатувального експерименту засвідчують низький рівень розвитку комунікативних здібностей та професійної творчості майбутніх вчителів, що вимагає розробки та апробації програми психокорекції або активних методів навчання з метою їх розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волошенко О.В. Становлення педагога в умовах коледжу // *Рідна школа*. - 1998. - № 4. - С.62-63.
2. Кекух Л.В. Формування стимулів до педагогічної творчості у майбутніх учителів початкових класів: Автореф. дис...пед. наук. - К., 2001. - 19 с.
3. Мільто Л.О. Творче становлення індивідуальності майбутнього вчителя // *Збірник наукових праць*. - Випуск 2. - Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. - С. 47-50.

УДК 371.015

Смук О.

ПСИХОЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ УСВІДОМЛЕННЯ ЗАЗДРОЩІВ У РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

В статті розкриваються особливості емпіричного дослідження изучення когнітивної складової зависти в ранній юності. Виявлено осознання старшокласниками феномена зависти, функцій и впливання на життя школьників, путей преодолення.

В сучасних умовах всепоглинаючої глобалізації, урбанізації, космополітизації першочерговим завданням української педагогіки постає формування інтелектуальної, соціально-зрілої, толерантної до різноманіття, активної, ініціативної особистості. Така особистість схильна до саморозвитку позитивних морально-психологічних якостей та намагається контролювати вияв негативних агресивних якостей, серед яких помітне місце посідають заздрощі. У психологічній літературі проблема заздрощів розглядається у дослідженнях А. Адлера [1], А. Бодальова [3], В. Куніциної [6], В. Мясичева [8], К. Муздибаєва [7], І. Котова [4], М. Кляйн [5], О. Соколовой [9], Р. Александровой [2]. Проте вивчення проблеми заздрощів у ранньому юнацькому віці не знайшло належного висвітлення у психолого-педагогічних дослідженнях, а на теренах української психології згадується лише дотично.

Мета нашої наукової розвідки визначення особливостей усвідомлення заздрощів у ранньому юнацькому віці. Дослідницька робота проводилася з 2011 по 2012 рік. Участь у ній взяли 200 учнів десятих-одинадцятих класів: Тернопільського педагогічного ліцею (100 учнів), загальноосвітньої середньої школи №9 (100 учнів).

Так, з метою вивчення рівня теоретичної обізнаності учнів із морально-психологічною категорією заздрощів нами була використана авторська анкета, за допомогою якої з'ясували наступні питання: сформованість в учнів уявлення про феномен заздрощів (вміння старшокласників дати визначення даного терміну; підібрати антонімічний та синонімічний ряди понять; уміння навести приклади заздрісного ставлення з художньої літератури, фільмів, власного життя); здатність висловлювати моральні судження, давати моральні оцінки, виходячи із власного розуміння заздрощів; адекватність уявлень про себе як заздрісну/незаздрісну людину, знання обставин та способів подолання заздрісного ставлення.

Передусім ми намагалися в'яснити, як старшокласники визначають поняття «заздрощі». Якісний аналіз їх відповідей показав, що дітям цього віку відомий термін «заздрощі», вони вміють його пояснити. Визначення учнями Даного поняття є досить розгорнутими, у багатьох ліцеїстів - образними. Так, у розумінні старшокласників заздрісна людина - це людина «з недоброчливим, інколи ненависним ставленням до інших», «людина ненаситна», «яка не відчуває того, хто поруч», «постійно порівнює себе з іншими», «не має своїх бажань, живиться лише чужим життям».

Про достатню теоретичну обізнаність учнів десятих-одинадцятих класів із морально-психологічною категорією заздрощів свідчить і вміння школярів навести приклади слів, близьких і протилежних за значенням до поняття заздрощів. Найчастіше старшокласники синонімізують слово заздрощі із наступними: байдужість, егоїзм, зарозумілість, жорстокість, бездушність, черствість, цинізм. Також близькими за значенням до поняття заздрощів учні вважають такі дії: постійне порівняння себе з кимось, залежність від чужого життя, чужих планів та мрій, ненависть до себе самого, своїх почуттів, бажань, небажання до самовдосконалення, самореалізації.

На думку школярів, антонімами заздрощів є: толерантність, чуйність, співпереживання, співчуття, доброта, милосердя, жалість, щирість, турботливість, доброзичливість, сердечність, людяність, ніжність, люб'язність, товариськість, тактовність, відданість і навіть наводять такі чесноти, як відповідальність, совісність і душевність.

Як бачимо, старшокласники вважають заздрощі одним із найдеструктивніших суспільних явищ, яке перешкоджає ефективній міжособистісній комунікації та психологічному благополуччю людей і проявляється на всіх вікових етапах: у ранньому дитинстві побачили прояви заздрощів 31,1 %, у молодшому шкільному віці – 13,9 %, у підлітковому – 18,3 %. Ще 12,2% учнів переконані, що саме в їхньому віці – ранній юності – заздрощі переростають у сталу психологічну рису.